

Vogeltellingen Bruine Bank november 2010

R.S.A. van Bemmelen, S.C.V. Geelhoed

Rapport C145/10

IMARES Wageningen UR

(IMARES - Institute for Marine Resources & Ecosystem Studies)

Oprichtgever:

Programmadirectie Natura 2000, Ministerie van LNV
Vincent van der Meij
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Publicatiedatum:

24 november 2010

IMARES is:

- een onafhankelijk, objectief en gezaghebbend instituut dat kennis levert die noodzakelijk is voor integrale duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van de zee en kustzones;
- een instituut dat de benodigde kennis levert voor een geïntegreerde duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van zee en kustzones;
- een belangrijke, proactieve speler in nationale en internationale mariene onderzoeksnetwerken (zoals ICES en EFARO).

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het kader van het EL&I-programma Beleidsondersteunend Onderzoek.

BAS nummer BO-11-011.04-008

Coverfoto: Pontische Meeuw *Larus cachinnans*, 2kj, Bruine Bank, 10 november 2010 (*Steve Geelhoed*)

P.O. Box 68 1970 AB IJmuiden Phone: +31 (0)317 48 09 00 Fax: +31 (0)317 48 73 26 E-Mail: imares@wur.nl www.imares.wur.nl	P.O. Box 77 4400 AB Yerseke Phone: +31 (0)317 48 09 00 Fax: +31 (0)317 48 73 59 E-Mail: imares@wur.nl www.imares.wur.nl	P.O. Box 57 1780 AB Den Helder Phone: +31 (0)317 48 09 00 Fax: +31 (0)223 63 06 87 E-Mail: imares@wur.nl www.imares.wur.nl	P.O. Box 167 1790 AD Den Burg Texel Phone: +31 (0)317 48 09 00 Fax: +31 (0)317 48 73 62 E-Mail: imares@wur.nl www.imares.wur.nl
---	--	---	--

© 2010 IMARES Wageningen UR

IMARES is onderdeel van Stichting DLO
KvK nr. 09098104,
IMARES BTW nr. NL 8113.83.696.B16

De Directie van IMARES is niet aansprakelijk voor gevolgschade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van IMARES; opdrachtgever vrijwaart IMARES van aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier gebruikt worden zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

A_4_3_1-V11.2

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Samenvatting.....	4
1. Inleiding.....	5
2. Methoden.....	5
3. Resultaten.....	6
4. Conclusies.....	15
Kwaliteitsborging.....	16
Referenties.....	17
Verantwoording.....	18

Samenvatting

In het kader van het project "Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee" worden vogeltellingen uitgevoerd rond het Bruine Bank gebied. Doel is om na te gaan of er in dit gebied sprake is van bijzondere vogelwaarden en zo ja, welke vogelsoorten dit dan betreffen, welke periode(n) van het jaar en welk gebied het betreffen. Van 8 tot en met 10 november 2010 is de zesde telling uitgevoerd. Vanwege zeer ruwe weersomstandigheden zijn delen van de transecten niet geteld. Ook kon hierdoor geen hydrofoon gesleept worden. Tellingen vonden plaats volgens gestandaardiseerde ESAS (European Seabirds At Sea) protocollen. Vanwege de weersomstandigheden werd in een strook van 200m breed (normaalgesproken 300m) naast het schip geteld. In totaal zijn er 1674 vogels (verdeeld over 32 soorten) en 3 Bruinvissen geteld (zie tabel 3). Met 642 individuen was de Drieteenmeeuw de talrijkste soort. Het eigen schip had grote aantrekkingskracht op meeuwen, Noordse Stormvogels en Jan-van-Genten. Dit bemoeilijkte het telwerk in hoge mate omdat al deze scheepvolgers van grote afstanden naar het eigen schip toe kwamen vliegen. De verzamelde data kan gebruikt worden om dichtheden en totale aantallen te berekenen, maar vanwege de ruwe weersomstandigheden en het ontbreken van delen van de transecten zullen de uitkomsten hiervan minder robuust zijn. Zowel wat betreft Zeekoeten als Alken waren de aantallen lager dan in november 2009. Beide soorten werden met name in het centrale deel van het onderzoeksgebied gezien – met concentraties Zeekoeten in het noordwesten.

Foto 1. Noordse Stormvogel *Fulmarus glacialis* (Steve Geelhoed).

1. Inleiding

Teneinde te onderzoeken of de Bruine Bank en haar omgeving als beschermd marien gebied kwalificeert op basis van de Vogelrichtlijn, worden hier vogeltellingen uitgevoerd. Dit is in het kader van het project 'Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee'.

Verspreid over drie jaar (2009-2012) zullen twaalf surveys in november, december, januari en maart plaatsvinden. Dit verslag geeft een beknopt overzicht van de resultaten van de zesde survey, uitgevoerd van 8 tot en met 10 november 2010 door R.S.A. van Bemmelen en S.C.V. Geelhoed. Het werkgebied heeft de algemene aanduiding "Bruine Bank" meegekregen. Dit betreft slechts een globale, geografische aanduiding die niet overeenkomt met de structuur die op zeekaarten als zodanig wordt aangegeven en ook niet met het eveneens globale gebied dat in het rapport van Lindeboom et al. (2005) zo wordt aangeduid. Doel van het project is om na te gaan of er in de ruime omgeving van de Bruine Bank, op het Nederlands Continentale Plat, sprake is van bijzondere vogelwaarden en zo ja, welke vogelsoorten dit dan betreft, welke periode(n) van het jaar dit bestrijkt en in welk gebied dit plaats heeft.

2. Methoden

De tellingen zijn uitgevoerd vanaf een schip, de Branding IV (TX38). Dit schip is een commerciële boomkorkotter, met Texel als thuishaven. Er werd zondagavond 7 november 2010 uitgevaren en donderdag 11 november teruggekeerd. De kotter viste 's nachts, maar was vanaf een uur na zonsopgang beschikbaar voor de tellingen. Op dat moment was ook de laatste nachtelijke vangst verwerkt en was het schip (in theorie) niet meer attractief voor vogels die foerageren op de bijvangst van de visserij. Tellingen langs vooraf bepaalde transecten vonden plaats volgens gestandaardiseerde ESAS (European Seabirds At Sea) protocollen (Tasker et al. 1984), waarbij alle vogel- en zeezoogdiersoorten werden geteld. Deze methode schrijft voor dat iedere vogel die zwemt binnen een 300m brede strook naast het schip wordt geteld in aaneensluitende 5-minuten tellingen. Vogels die binnen het transect langs vliegen worden alleen op de hele minuten van een telling geteld, en alleen binnen 300 meter zijwaarts en voorwaarts, om overschatting van dichtheden te voorkomen. De transectbreedte kan eventueel verkleind worden naar gelang de waarnemingsomstandigheden. Tijdens deze survey werd daarom de transectbreedte beperkt tot 200m. Gedrag werd vastgelegd volgens de door Camphuysen & Garthe (2004) beschreven coderingen. Er werd door twee tellers geteld zolang het licht was. De data zijn opgenomen in de ESAS database.

Er kan alleen met daglicht geteld worden. Daarom zijn er in de mid-winter maanden minder lange transecten te inventariseren dan in voor- en najaar.

Tijdens de vorige tellingen werd een hydrofoon gesleept om aanvullende data van Bruinvissen te verzamelen. Dit was nu niet mogelijk vanwege de ruwe weersomstandigheden.

3. Resultaten

Waarnemingsinspanning

Figuur 1 laat de gevaren route zien. Het betreft een zeegebied ten westen van de Hollandse kust, op het NCP tussen 3°00' E / 52°10' N en 4°05' E / 53°00' N. Er is op drie dagen door twee waarnemers geteld. Op de voorafgaande zondag werd 's nachts uitgevaren, zodat de volgende ochtend meteen met tellen in het werkgebied kon worden begonnen. Op donderdag werd vanwege de zeer harde wind (9-10 Bft) huiswaarts gestoomd en op vrijdag werd het schip afgeladen en schoongemaakt. Vanwege de harde wind op maandag en dinsdag (6 Bft) konden op beide dagen slechts de delen van het transect geïnventariseerd worden waarbij met de wind mee gevaren kon worden. Op woensdag werd de detailsurvey – van noord naar zuid – volledig uitgevoerd.

De totale lengte van de geïnventariseerde transecten is 296.4 km, hetgeen – bij een transectbreedte van doorgaans 200 m – resulteert in een geïnventariseerd zeeoppervlak van 59.3 km² (tabel 1). Tijdens de eerste drie dagen werd geteld vanaf 's ochtends 9 uur. De zeestaat was 5-6 (figuur 1).

Gesleepte hydrofoon

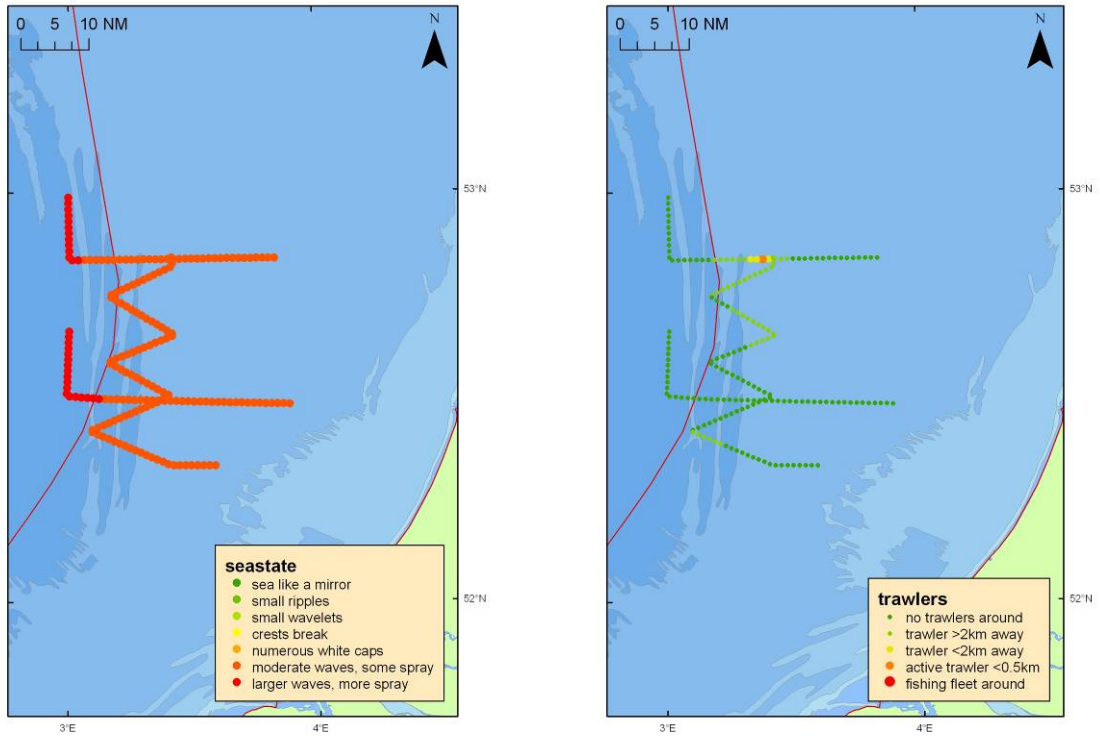
Vanwege de ruwe weersomstandigheden kon er geen hydrofoon worden gesleept.

Tabel 1. Waarnemingsinspanning per dag.

Dag	afstand (km)	oppervlak (km ²)	aantal 5-min tellingen
8 november 2010	75.0	15.0	46
9 november 2010	79.2	15.8	50
10 november 2010	142.2	28.4	89
Totaal	296.4	59.3	185

Tabel 2. Waarnemingsinspanning per zeestaat.

Zeestaat (Bft)	Afgelegde afstand (km)	Onderzocht oppervlak (km ²)	aantal 5-min tellingen
5	247.4	49.5	154
6	49.0	9.8	31

Figuur 1. Zeestaat (linker panel) en aanwezigheid van viskotters (rechter panel) gedurende 8-10 november 2010.

Tabel 3. Aantallen waargenomen vogels en zeezoogdieren per dag, en het aantal 5-minuten tellingen met en zonder waarnemingen. Niet tot op soortniveau gedetermineerde vogels zijn in grijze tekst weergegeven.

Soort	Dag in november			totaal
	8	9	10	
Roodkeelduiker (<i>Gavia stellata</i>)			1	1
ongedetermineerde kleine duiker (<i>Gavia sp.</i>)		1		1
Noordse Stormvogel (<i>Fulmarus glacialis</i>)	33	5	59	97
Stormvogeltje (<i>Hydrobates pelagicus</i>)			1	1
Jan-van-Gent (<i>Morus bassanus</i>)	137	46	81	264
Wilde Zwaan (<i>Cygnus cygnus</i>)	5			5
Zwartbuikrotgans (<i>Branta bernicla</i>)		6		6
Eider (<i>Somateria mollissima</i>)		1		1
Zwarte Zee-eend (<i>Melanitta nigra</i>)	4		4	6
Grote Zee-eend (<i>Melanitta fusca</i>)			2	2
Kievit (<i>Vanellus vanellus</i>)	7	1		8
Houtsnip (<i>Scolopax rusticola</i>)		2		2
Rosse Franjepoot (<i>Phalaropus fulicarius</i>)	1			1
Middelste Jager (<i>Stercorarius pomarinus</i>)		1		1
Grote Jager (<i>Stercorarius skua</i>)			1	1
Zwartkopmeeuw (<i>Larus melanocephalus</i>)		1		1
Dwergmeeuw (<i>Larus minutus</i>)	2	1		3
Kokmeeuw (<i>Larus ridibundus</i>)	50	1	1	52
Stormmeeuw (<i>Larus canus</i>)	10	5	19	34
Kleine Mantelmeeuw (<i>Larus fuscus</i>)			2	2
Zilvermeeuw (<i>Larus argentatus</i>)	5		21	26
Pontische Meeuw (<i>Larus cachinnans</i>)			1	1
Grote Mantelmeeuw (<i>Larus marinus</i>)	197	15	107	319
Drieteenmeeuw (<i>Rissa tridactyla</i>)	116	57	469	642
Zeekoet (<i>Uria aalge</i>)	34	21	58	113
Alk (<i>Alca torda</i>)			21	21
Postduif (<i>Columba livia</i>)	1			1
Merel (<i>Turdus merula</i>)	8			8
Zanglijster (<i>Turdus philomelos</i>)	1			1
Koperwiek (<i>Turdus iliacus</i>)		1		1
Spreeuw (<i>Sturnus vulgaris</i>)	48	2		50
Vink (<i>Fringilla coelebs</i>)			2	2
Aantal individuen	659	167	848	1674
Aantal soorten	17	16	17	32

Tabel 3. (vervolg)

Bruinvis (<i>Phocoena phocoena</i>)		1	2	3
Aantal individuen		1	2	3
Aantal soorten		1	1	1
Ballonnen				
Klassieke ballon	1	1		2
Folie-ballon		1		1
Tellingen met vogels/zeezoogdieren/ballonnen	43	41	76	160
Tellingen zonder vogels/zeezoogdieren/ballonnen	3	9	13	25

Waarnemingen

In totaal zijn er 1674 vogels geteld, verdeeld over 32 soorten, en 3 zeezoogdieren, welke alle Bruinvissen betroffen (zie tabel 3). Met 642 individuen was de Drieteenmeeuw de talrijkste soort. Op de volgende pagina's zijn acht verspreidingskaarten te vinden. Deze worden hieronder besproken.

Noordse Stormvogel

De hoogste aantallen Noordse Stormvogels werden vastgesteld in het westen van het onderzoeksgebied. Bijna de helft van de individuen (46%) associeerde met het eigen schip of met andere viskotters.

Jan-van-Gent

Jan-van-Genten kwamen verspreid over het hele onderzoeksgebied voor, maar bijna nergens in hogere concentraties. Van deze soort associeerde slechts 25% met het eigen schip en 27% met andere viskotters.

Grote Mantelmeeuw en Drieteenmeeuw

Het tellen van meeuwen was tijdens deze survey lastig vanwege de aantrekkingskracht van het eigen schip. De tellingen geven daarom een sterk vertekend beeld van de verspreiding. Van de Grote Mantelmeeuwen en Drieteenmeeuwen associeerden respectievelijk 39% en 41% van de individuen met het observatieschip en 43% en 8% met andere viskotters.

Zeekoeten en Alken

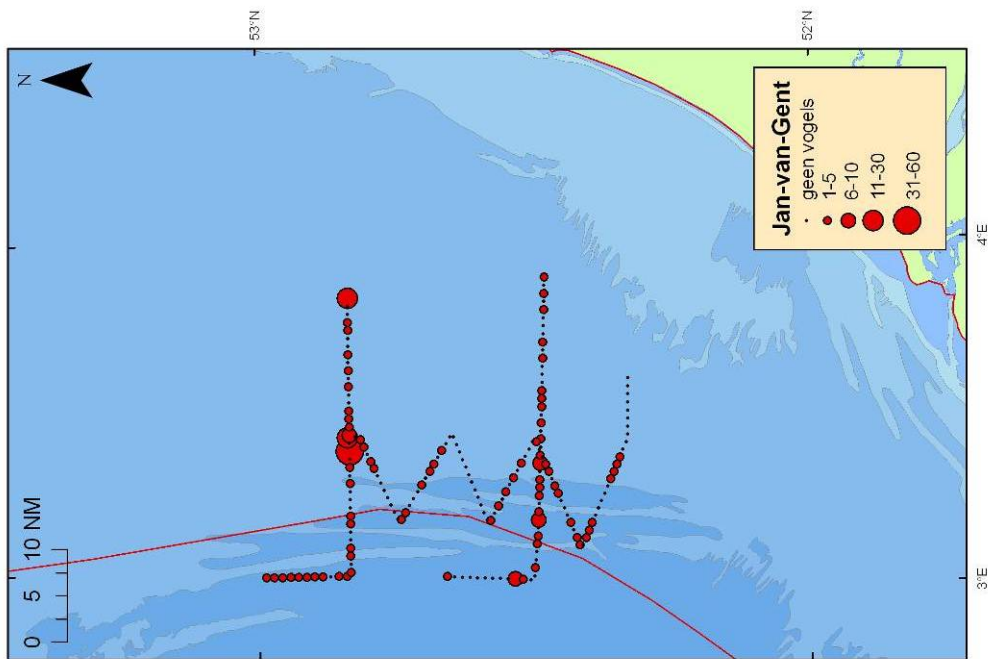
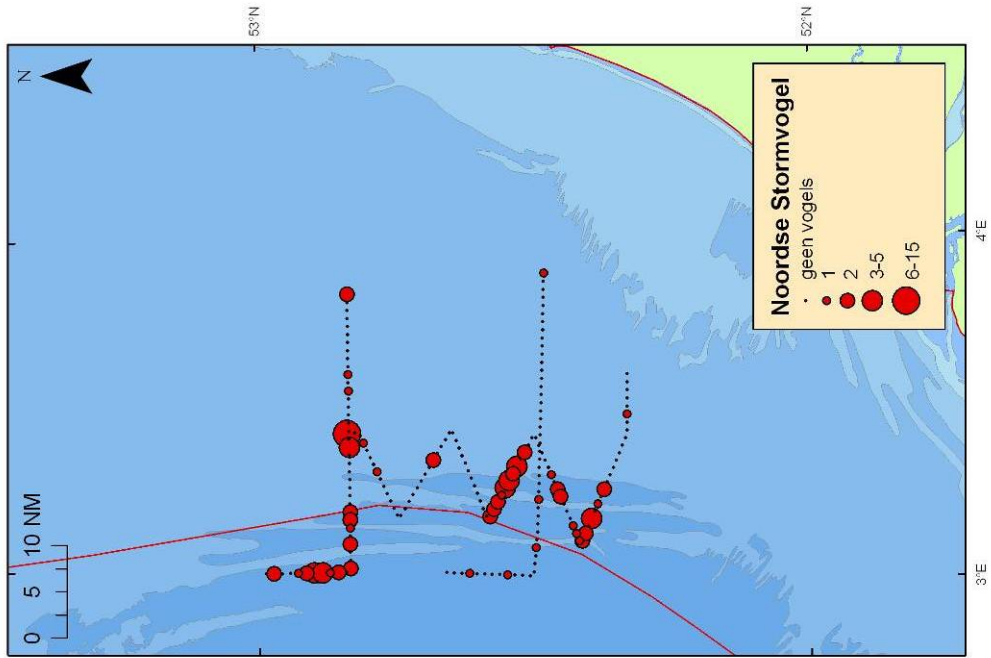
De getelde aantallen Zeekoeten en Alken zijn een stuk lager dan in november 2009 (*cf* van Bemmelen et al 2009). Dit is voor een groot deel te wijten aan de slechte weersomstandigheden en de niet-geïnventariseerde transecten. Een eerste analyse van aantallen geteld binnen 100 m van het schip suggereren dat de dichtheden van zowel Zeekoeten als Alken in november 2009 meer dan twee keer zo hoog waren als in november 2010. Deze berekening berust echter op de aanname dat alle vogels binnen 100 m gezien werden. Het is maar zeer de vraag of deze aanname gemaakt kan worden – ook vogels dichtbij zijn vaak moeilijk te zien met dergelijk ruw weer. Terwijl in november 2009 de Zeekoeten verspreid over het hele onderzoeksgebied werden vastgesteld, werd nu een aantal concentraties gezien in het centrale en noordwestelijke deel van het gebied. Zoals in november 2009 werden de hoogste aantallen Alken vastgesteld in het centrale deel van het onderzoeksgebied.

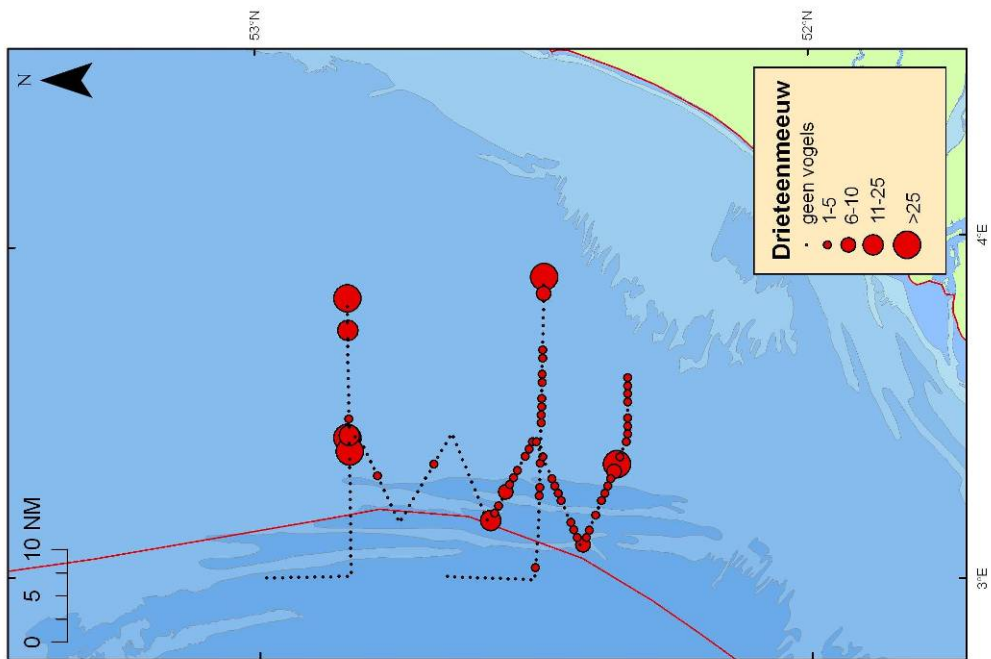
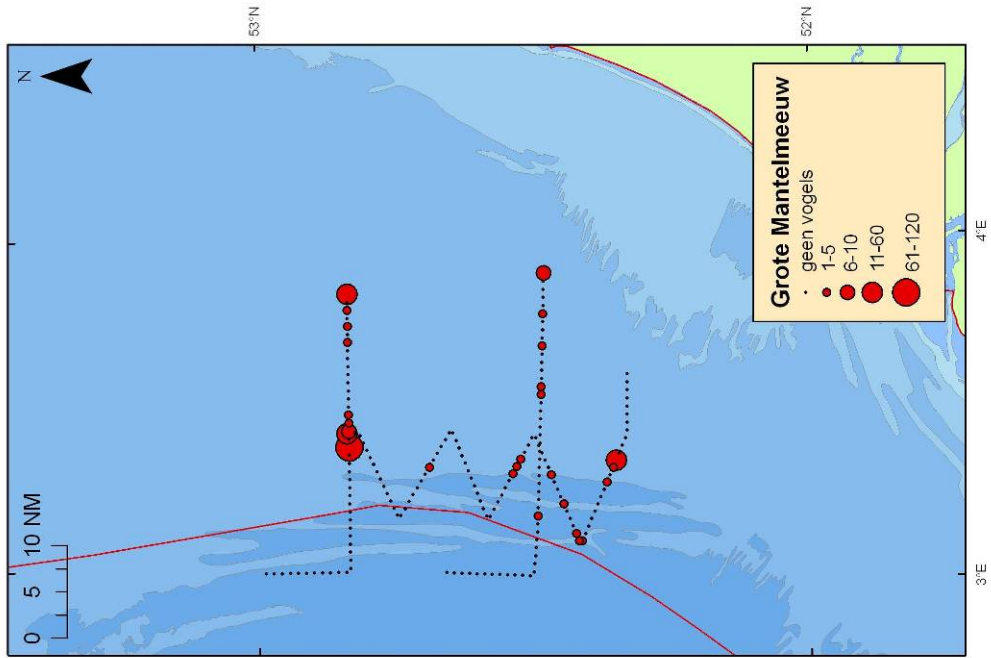
Overige zeevogels

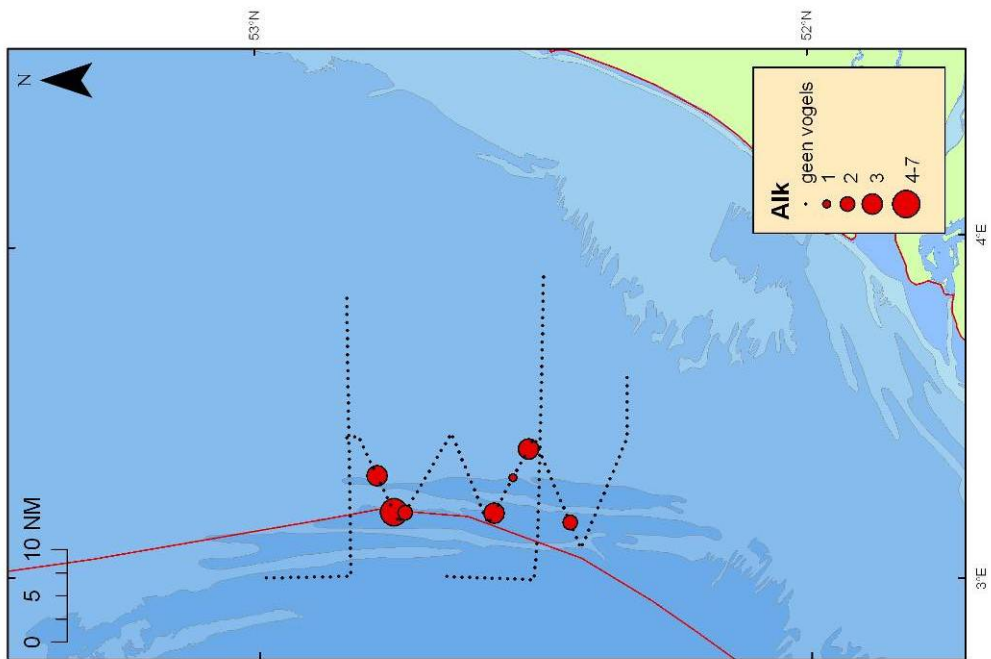
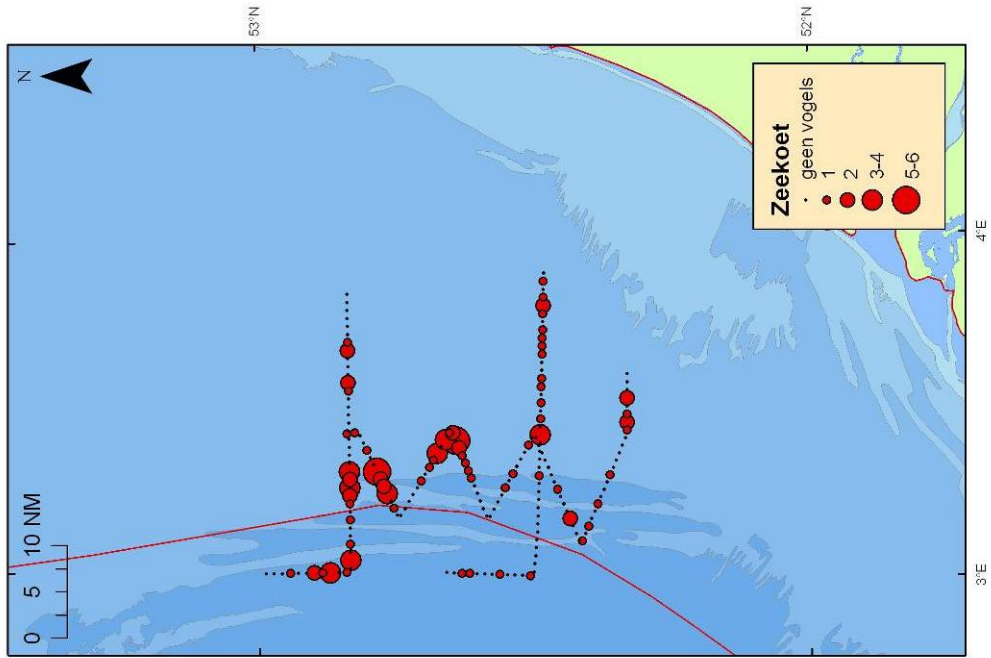
Er werd een aantal bijzondere waarnemingen gedaan. Stormvogeltjes zijn zeldzaam in Nederlandse wateren. Rosse Franjepoten zijn schaars langs de kust en op volle zee worden maar zeer weinig waarnemingen van deze soort gedaan. Beide soorten jagers (Middelste Jager en Grote Jager) zijn weinig talrijk in november. Het voorkomen van Pontische Meeuwen op open zee is een nog onbeschreven fenomeen. Deze soort is ook tijdens eerdere surveys binnen dit project vastgesteld.

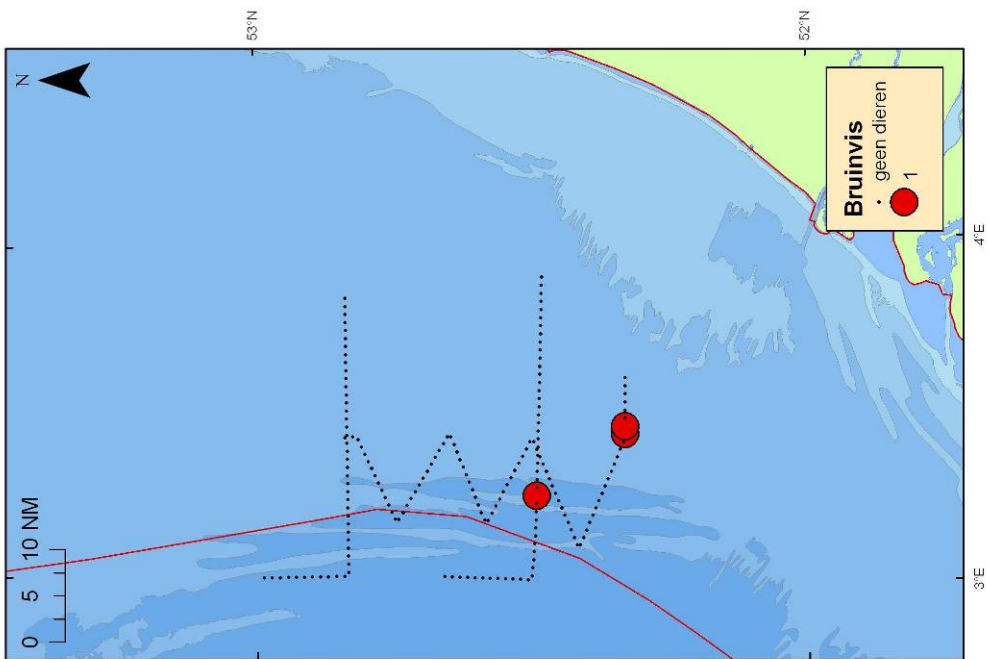
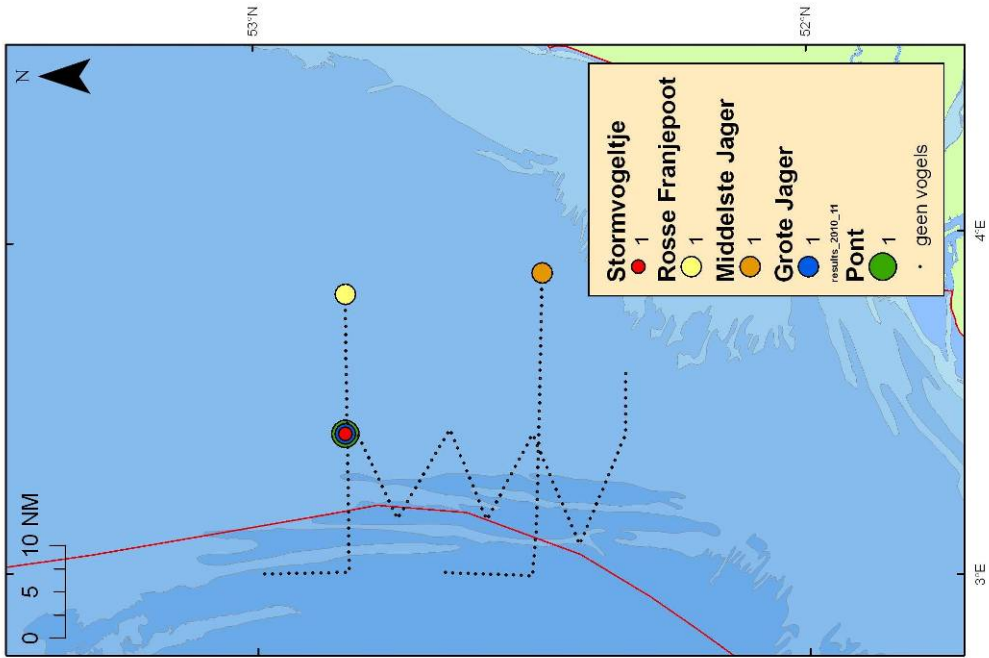
Zeezoogdieren

Er werden slechts 3 Bruinvissen gezien. Dit is ongetwijfeld met name te wijten aan de slechte weersomstandigheden.

4. Conclusies

Dit was de zesde survey binnen het project "Aanvullende beschermde gebieden op de Noordzee" en de tweede in november.

Zowel wat betreft Zeekoeten als Alken waren de aantallen lager dan in november 2009. De verspreiding van Alken kwam goed overeen met die in november 2010, terwijl Zeekoeten een meer geconcentreerde verspreiding lieten zien dan in november 2009. Beide soorten werden met name in het centrale deel van het onderzoeksgebied gezien – met concentraties Zeekoeten in het noordwesten.

De aantrekkingskracht van het onderzoeksschip op meeuwen maakte dat de resultaten voor deze soorten ongeschikt zijn voor berekeningen van dichtheden en totale aantallen.

Foto 2. Een adulte Jan-van-Gent *Morus bassanus* kijkt onder water naar zinkend visafval (Steve Geelhoed).

Kwaliteitsborging

IMARES beschikt over een ISO 9001:2008 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem (certificaatnummer: 57846-2009-AQ-NLD-RvA). Dit certificaat is geldig tot 15 december 2012. De organisatie is gecertificeerd sinds 27 februari 2001. De certificering is uitgevoerd door DNV Certification B.V. Het laatste controlebezoek vond plaats op 22-24 april 2009. Daarnaast beschikt het chemisch laboratorium van de afdeling Milieu over een NEN-EN-ISO/IEC 17025:2005 accreditatie voor testlaboratoria met nummer L097. Deze accreditatie is geldig tot 27 maart 2013 en is voor het eerst verleend op 27 maart 1997; deze accreditatie is verleend door de Raad voor Accreditatie.

Referenties

- Van Bemmelen, RSA, Geelhoed, SCV & JP Verdaat (2009) Vogeltellingen Bruine Bank november 2009. Aanvullende Beschermd gebied op de Noordzee. IMARES rapport C118-09.
- Camphuysen CJ & Garthe S (2004) Recording foraging seabirds at sea: standardised recording and coding of foraging behaviour and multi-species foraging associations. *Atlantic Seabirds* 6(1): 1-32.
- Lindeboom HJ, Geurts van Kessel AJM, Berkenbosch A (2005) Gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat. Rapport RIKZ/2005008, Den Haag / Alterra rapport 1109, Wageningen: 103 p.
- Tasker ML, Jones PH, Dixon TJ & Blake BF (1984) Counting seabirds at sea from ships: a review of methods employed and a suggestion for a standardized approach. *Auk* 101: 567-577.

Verantwoording

Rapport C145/10

Projectnummer: 4302500005

Dit rapport is met grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. De wetenschappelijke kwaliteit is intern getoetst door een collega-onderzoeker en het betreffende afdelingshoofd van IMARES.

Akkoord: Dr. Oscar G. Bos
Afd. Ecosystemen

Handtekening:

Datum: 24 november 2010

Akkoord: Drs. F.C. Groenendijk
Hoofd afd. Ecosystemen

Handtekening:

Datum: 24 november 2010